

DOI 10.37491/UNZ.91-92.2
УДК 336 (303)
JEL codes G12; G21; G31

Віктор СИНЧАК¹,
Леонід МЕЛЬНИК²

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Досліджуються особливі умови впливу макроекономічних чинників на фінансову безпеку країни із орієнтирами стабілізації розвитку фінансової системи України. Обґрунтовані напрями оцінювання якісних змін макроекономічних чинників при збереженні стійких темпів відтворення фінансових потоків та можливих заходів на самовизначення національних інтересів в умовах зовнішніх впливів. Розроблено методiku та обґрунтовано імітаційно-аналітичну модель стабілізації фінансової безпеки на основі встановлених функціональних зв'язків між макроекономічними чинниками, які на умовах взаємодії ідентифікаторів загрозливих «симптомів» розбалансування фінансової системи визначають орієнтири розвитку країни. Використано статичний підхід до визначення загрозливих симптомів фінансової системи, які під дією кризових ситуацій досліджуються за допомогою динамічних методів. Доведено, що фінансова система за елементами інституційної інфраструктури й типових стратегій фінансових операцій економічних суб'єктів має конструктивний, деструктивний та нейтральний характер поширення на модельні орієнтири їхнього розвитку та вимагає дослідження мікро- чи макрочинників фінансової безпеки, враховуючи інтереси всіх учасників цієї си-

¹ доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, synchak@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8957-3654>.

² доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), l.v.melnyk@nuwm.edu.ua, <http://orcid.org/0000-0003-3628-9160>.

стеми. Обґрунтовано зв'язок макроекономічних чинників із ознаками фінансової безпеки країни. Виокремлено різномірні системні індикатори фінансової безпеки, які дозволяють проаналізувати хаотичні масові явища у фінансовій системі країни. Представлено ідентифікатори типових макроекономічних чинників впливу на рівень фінансової безпеки країни з орієнтацією на стратегію розвитку. В дискретному періоді проаналізовано вплив чинників банківської, небанківської сфери фінансового ринку, боргової, бюджетної, валютної та грошово-кредитної сфери на фінансову безпеку України. Визначено інтегрований рівень фінансової безпеки України за сукупністю субіндексів макроекономічних чинників. Представлено модель фактичного та прогнозного обсягу валютних нагромаджень у піраміді фінансової безпеки України, що уособлює збалансовану фінансову систему за рухом фінансових потоків, для покриття дефіциту бюджету та стратегічного розвитку країни.

Ключові слова: фінансова безпека, банківська сфера, бюджетна сфера, небанківських фінансовий ринок, валютний ринок, грошово-кредитна сфера.

У сучасних умовах функціонування фінансової системи України, розвитку євроінтеграційних процесів і фінансово-економічних відносин з розвиненими країнами світу зумовлюється необхідність посилення фінансової безпеки держави, як, власне, і її фінансових інститутів. Зважаючи на зазначене, фінансова наука та фінансова сек'юритологія мають досліджувати та виявляти обмежувальні чинники деструктивної фінансової системи в безпековому контексті, що в нинішніх умовах набуває надзвичайної актуальності. Суттєва увага при цьому має зосереджуватися на макроекономічних чинниках, що безпосередньо позначаються на стані фінансової безпеки держави, а відтак і індикаторах, як вимірникам оцінки рівня впливу на кожну сферу та ланку фінансової системи. Саме за рахунок зміни останніх можливо вчасно прийняти управлінські рішення і на їхній підставі розробити дієві заходи для мінімізації ризиків та уникнення загроз у фінансовому секторі. Перспективним напрямом у таких заходах є системне вивчення макроекономічних чинників у поєднанні з пороговими значеннями та фактично розрахованими індикаторами фінансової безпеки у фінансовому секторі держави, які систематично потрібно оцінювати. Однак у вітчизняній економічній літературі, за винятком окремих праць, ще бракує постійних досліджень, зорієнтованих на виявлення та оцінку впливу макроекономічних чинників, завдяки кількісним змінам у величині самих індикаторів фінансової безпеки загалом і в кожній складовій фінансової системи держави зокрема. Означене загострює науково-практичну проблему, зумовлює тему та мету цієї публікації.

В умовах напруженої та нестабільної ситуації в країні важливо реально оцінювати можливості впливу держави на проведення фінансових операцій економічних суб'єктів шляхом запровадження офіційних інститу-

тів, оскільки вирішальний вплив на інтереси бізнесу та фінансові інститути здійснюється як через формальні, так і неформальні методи оцінювання фінансової безпеки. Означеним питанням присвятила свої праці когорта вітчизняних науковців, які досліджували суб'єктів та об'єктів фінансової безпеки як основних її складових [1] з погляду організаційних засад та основних аспектів забезпечення фінансової безпеки держави як регулятора фінансового ринку [2]. Достатньо уваги науковцями зосереджено на обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і практичних підходів до зміцнення фінансової безпеки України в умовах глобалізації як забезпечувального фактору ефективного розвитку фінансової системи держави [3], як, власне, і розвитку сутнісного наповнення дефініції «фінансова безпека» та розкриттю її змістової і функціональної характеристики [4]. Суттєва роль під час дослідження цього питання науковцями відводиться вивченню природи фінансової безпеки у банківській системі, яку пропонується розглядати як складову «економічної/фінансової безпеки держави» [5].

Спираючись на теоретичний базис сутнісного походження фінансової безпеки, не менш важливим напрямом в її дослідженні науковці називають моделювання системних чинників, що впливають на фінансову безпеку як у досліджуваних галузях, зокрема у сільськогосподарських підприємствах [6], так і загалом у державі. Зазначений підхід дозволив вітчизняним вченим систематизувати комплекс чинників, які сприяють формуванню загроз фінансовій безпеці України загалом [3] та виділити в їхньому складі ті, які чинять негативний вплив на рівень фінансової безпеки регіонів України [7, с. 104]. Особливістю такого підходу є те, що він дозволяє не лише розподілити зовнішні та внутрішні чинники на дві основні групи і відповідні їм підгрупи, але й дослідити їхній вплив на фінансову безпеку. Подібний підхід спостерігаємо і в наступній групі українських дослідників, які вивчали вплив державної політики (як одного із впливових чинників) на обмеження фінансування дефіциту бюджету в глобальному просторі боргового навантаження [8]. У такому ж напрямі здійснювалися дослідження й авторами цієї статті [9–10], в яких розглянуто фінансову безпеку держави у взаємозв'язку з її стратегічним розвитком [9], розкрито природу походження ризику та обґрунтовано визначення чинника зміцнення національної безпеки в бюджетній сфері [10].

Відаючи належне відомим ученим у досягненні наукових результатів у питанні класифікації чинників в царині фінансової безпеки як відносно нового явища у безпековій складовій, зауважимо, що безпековий рівень означеної категорії залежить від впливу на її сегменти макроекономічних чинників. Останні мають властивості змінюватися, а відтак — потребують постійного вивчення та аналізу у взаємозв'язку з індикаторами фінансової безпеки.

Науковим дослідженням ставиться за мету визначити за сукупністю індикаторів та інтегрованого показника вплив макроекономічних чинників на рівень фінансової безпеки та сформулювати пропозиції для її поліпшення в Україні.

Фінансова безпека держави в останні десятиліття стала достатньо досліджуваним явищем у вітчизняному науковому середовищі. Водночас цілком слушно акцентується увага дослідників на вивченні індикаторів фінансової безпеки, а відтак — і їхній величині. Адже дотримання нормативних порогових значень свідчить про її високий рівень. Показники такої відповідності разом із постійним дотриманням дають підстави науковцям і фахівцям-практикам робити висновки про стійке та збалансоване функціонування сфер фінансової системи держави загалом, як, власне, і її ланок зокрема. Контроль цих показників, що змінюються під впливом макроекономічних чинників, дозволяє на ранньому етапі виявити основні виклики для складових фінансової системи. У результаті встановлення відхилень можливо вчасно зреагувати на загрози вияву кризи у фінансовій системі країни, запобігти виникненню дефолту в державних фінансах, вплинути на структуру фінансових потоків у державі та не допустити збоїв у забезпеченні фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, а відтак — і порушень стабільності у сфері грошового обігу [11]. Безумовно, цей перелік внутрішніх і зовнішніх викликів та загроз у сфері фінансової безпеки не є вичерпним. Однак кожна його складова потребує вивчення, детального опрацювання та надання оцінки за відповідними величинами індикаторів фінансової безпеки.

Відтак, беручи до уваги наведене вище, у першу чергу, слід дати відповідь на запитання: що потрібно розуміти під станом захищеності та які загрози будемо відносити до зовнішніх, від яких необхідно убезпечувати державу? До основних відповідей на поставлене запитання відносимо такі: по-перше, це здатність уникнути або протистояти зовнішнім загрозам. Серед останніх називаємо рівень кредитоспроможності. Із її зміною можливо зменшити або підвищити залежність держави від зовнішніх чинників, а відтак — і вплинути на виклики та загрози.

По-друге, для відповіді на поставлене запитання необхідно з'ясувати, як гармонізовано вітчизняне законодавство до чинних умов функціонування економічної системи загалом і фінансової зокрема в період здійснення фінансово-економічних реформ. Означене особливо важливо з погляду дотримання гнучкості економічної та фінансової політик саме в умовах проведення такого реформування. Однак будь-які реформи, як, власне, й економічні та у фінансовій сфері, повинні забезпечуватися та регулюватися чинними в державі законами, до того ж, гнучкими, що враховують особливості реформаторських дій і заходів.

По-третє, не менш важливою відповіддю на поставлене питання є та, що стосується фінансового забезпечення суб'єктів господарювання фінансовими ресурсами загалом та інвестиційними зокрема. Ідеться про здатність економічних агентів здійснювати виробництво та забезпечувати приріст в економіці країни, створювати додану вартість для її перерозподілу через бюджетну систему та збільшувати джерело покриття дефіциту бюджету, а отже — й зменшувати необхідність у здійсненні зовнішніх запозичень, що важливо з позиції боргової безпеки.

По-четверте, окремої відповіді на поставлене запитання потребує уточнення: чи можливо створити умови та на який період, щоб забезпечити дотримання збалансованості у фінансовій системі держави. Причому чітко визначення такого періоду та достовірного рівня фінансової збалансованості мають стати навіть не прогнозованими, хоча це не заперечується, а плановими, більш передбачуваними та з найменшою варіацією при реалізації. Така стабільність, у взаємозв'язку з попередніми складовими, сприятиме фінансовій стійкості країни та зменшуватиме її залежність від зовнішніх викликів і загроз.

Слід зазначити, що розрахунок рівня фінансової безпеки країни за макроекономічними чинниками передбачає поглиблену ідентифікацію загрозливих симптомів за їхніми сферами впливу на фінансову систему держави. Тому важливе значення набувають індикатори фінансової безпеки та їхня кількість, що свідчать про глибину вивчення небезпеки. Зважаючи на їхню, з одного боку, кількісну статичну характеристику та протилежну з іншого — як здатність змінюватися й за рахунок такої ознаки інформувати про динаміку стану в захищеності фінансової системи, а також беручи до уваги визначення інших авторів [3, с. 149], у нашому дослідженні під індикаторами фінансової безпеки пропонуємо розуміти показники стану фінансової системи держави, що кількісно відображають та інформативно демонструють рівень загроз при зміні ендогенних та екзогенних чинників.

Відтак, з погляду наведеного визначення, очевидно, що внутрішні та зовнішні чинники при своїй зміні формують певний рівень небезпеки у фінансовій системі та здійснюють загалом вплив на фінансову безпеку. Мірилом такого впливу є індикатори фінансової безпеки в кожній її складовій.

Звісно, серед впливових факторів важливе місце відводиться макроекономічним чинникам, що характерні для сфер і ланок фінансової системи. З погляду проведеного раніше дослідження [10], уточнимо, що макроекономічні чинники пропонуємо розглядати як потенційні й імовірні явища та тенденції, що характеризуються тісними причинно-наслідковими взаємозв'язками, здійснюють або можуть мати прямий чи опосередкований вплив на фінансову систему і її складові та спричиняють кількісні зміни в індикаторах фінансової безпеки.

Отже, для вчасного прийняття фінансових рішень у сфері фінансової безпеки вплив макроекономічних чинників повинен постійно досліджуватися, аналізуватися та піддаватися регулюванню для приведення індикаторів фінансової безпеки відповідно до їхніх порогових значень, що сприятиме виявленню, мінімізації та усуненню можливих загроз у фінансовій системі. Для нашого аналізу використаємо індикатори фінансової безпеки для її складових з найбільшою інформаційною відкритістю та вірогідністю. Так, рівень впливу банківських чинників безпеки містить сім індикаторів, які змістовно орієнтовані на оцінку кредитного портфеля, структуру депозитів, ліквідність активів і їх розподіл у самій системі.

Водночас звертає на себе увагу те, що частка протермінованої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України за 2012–2021 рр. (рис. 1), стабільно знаходиться в зоні

критичних значень. З одного боку, це є загрозою для банківської сфери, а з іншого — і для фінансової безпеки країни загалом.

Рис. 1. Вплив банківських чинників на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 11; 12].

З погляду цього дослідження, достатньо важливою є позитивна тенденція у період 2012–2015 рр. до зменшення частки протермінованої заборгованості за кредитами в банківській системі з 11,2 % до 7,7 %. Натомість у 2016 році цей нахил змінився трендом до зростання та коливався до 2021 року в діапазоні від 49 % до 53 %.

Зауважимо, що якісна оцінка зіставлення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, а також рентабельності активів та їхнього впливу на рівень фінансової безпеки, не є абсолютно однозначною. Адже в досліджуваному періоді спостерігалися загрозливі симптоми для української банківської системи. За окремими підрахунками, встановлено, що в цьому проміжку сума довгострокових депозитів була у 3,8 раза менша за суму довгострокових кредитів.

Останнє, на нашу думку, є доказом відсутності практики інституціональних форм заощадження у громадян України. Усе це, у свою чергу, пояснюється регулярними валютними шоками і катастрофічним зниженням купівельної спроможності національної грошової одиниці, на що наглядно вказують дані рис. 1.

Отже, з погляду зростання протермінованої заборгованості за кредитами в банківській системі, слід звернути увагу на можливі ризики ще на етапі отримання кредиту. Мабуть, саме тому в суспільному дискурсі з'являються оцінки щодо можливості одержання коштів у позику на підставі недостовірної інформації. Тож уже на цьому етапі може формуватися ризик неповернення кредиту. Тому вітчизняні офіційні інституції повинні також

відігравати свою регуляторну роль у зменшенні загроз в кредитній сфері, посиливши інструменти гарантій за кредитами.

Не менш важливим, з огляду на тему наукової статті, є страховий ринок, здатний акумулювати фінансові ресурси та інвестувати їх в інвестиційні проекти, зокрема і в умовах післявоєнного відновлення. Як сегмент фінансового ринку, страховий ринок характеризується властивими йому індикаторами фінансової безпеки. До важливих із них відносять рівень проникнення страхування (рис. 2), що визначається відсотковим зіставленням валових страхових премій компаній до ВВП (при нормативному значенні > 8 %).

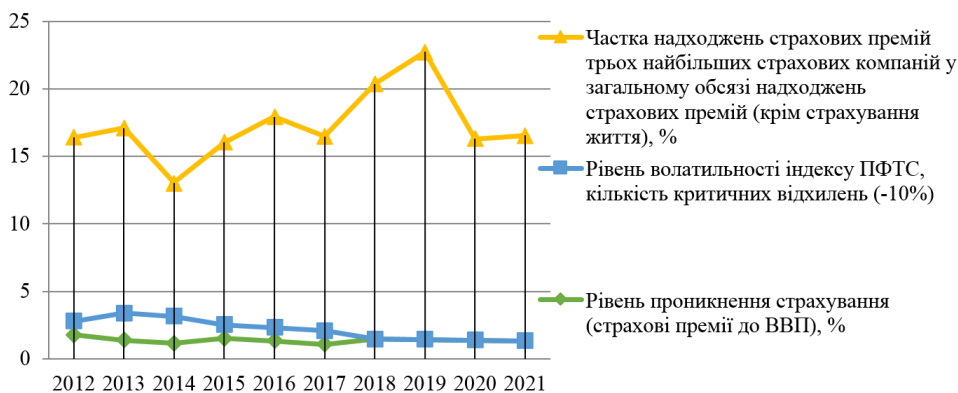

Рис. 2. Вплив чинників небанківського фінансового ринку на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 11; 12; 13].

Так, за результатами проведеного аналізу, встановлено, що за досліджуваній період (2012–2021 рр.) спостерігалась тенденція до зменшення цього індикатора — з 1,80 % до 1,33 % (рис. 2). Така спадна динаміка показника не відповідає світовій практиці та свідчить про зменшення привабливості вітчизняних страхових продуктів.

Це з одного боку, а з іншого — спостерігається втрата страхувальниками довіри до страхових компаній у поєднанні із незначним її відновленням в окремих випадках. Не слід відкидати і того, що за певних обставин можуть виникати ситуації, які призводитимуть до виплати страхового відшкодування за сфальсифікованим страховим випадком. Безумовно, такий стан ще більше зменшить індикатор рівня проникнення страхування.

Отже, означена проблематика на страховому ринку є важливою як у теоретичній площині, так і в практичному зрізі. Відтак, з погляду досліджуваного питання, слід враховувати, що зменшення індикатора стосовно рівня проникнення страхування має стати предметом постійного моніторингу та реагування. Більше того, його зменшення не дозволить забезпечити повноцінний страховий захист застрахованим особам і матиме вплив на інші складові фінансової системи, зокрема і бюджетної безпеки. Водночас не слід відкидати і того, що така тенденція може призвести до стримування

розвитку страхових продуктів, чого не варто допускати в післявоєнний період, зважаючи на необхідність подолання негативних наслідків, спричинених війною.

Тому, з погляду розвитку конкурентного середовища, варто здійснювати порівняння щодо ролі та місця страхових компаній на страховому ринку. Останнє важливо під кутом зору дослідження чинників фінансової безпеки. Для цього доцільно розраховувати для трьох найбільших страхових компаній індикатор частки надходжень страхових премій у їхньому загальному обсязі.

Продовжуючи дослідження в цьому напрямі, слід розглянути наступну групу чинників фінансової безпеки. Ідеться про індикатори боргових і бюджетних чинників та їхній вплив на фінансову безпеку (рис. 3–4).

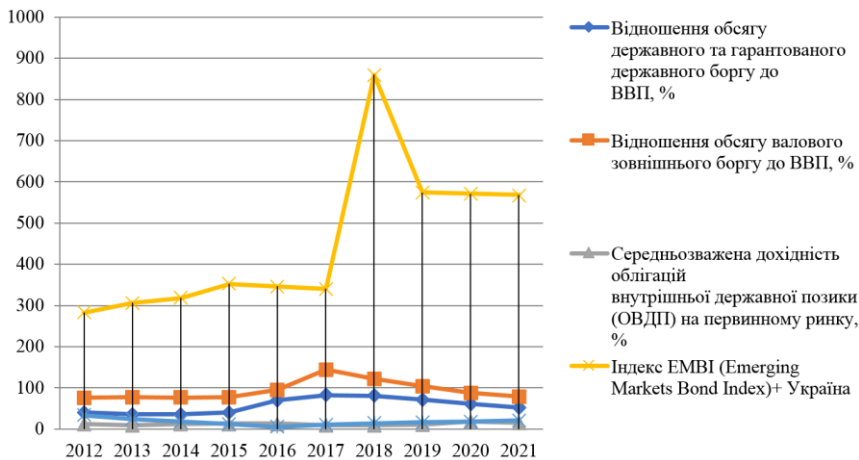

Рис. 3. Вплив боргових чинників на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 14; 15; 16].

Тут лише зауважимо, що зазначені чинники нами розглядаються не відособлено, а разом, оскільки між ними існує діалектичний зв'язок. Адже за рахунок державних запозичень фінансується бюджетний дефіцит, який спричиняє наступні борги. Внаслідок цього утворюється загальновідома боргова спіраль, причому при вивченні вказаного питання, на перший погляд, складається враження, що тут має місце різноспрямованість векторів якісної оцінки впливу зазначених індикаторів на рівень фінансової безпеки України. Так, в Україні за 2012–2021 рр. зовнішній борг переважав над внутрішнім (див. рис. 3).

Водночас вимоги і борги можуть бути не лише результатом, а й причиною конфліктів. Частина з них може мати суб'єктивний зміст, пов'язаний з людським чинником, зумовленим конфліктом інтересів, зокрема наявністю необґрунтованого, до того ж, нав'язаного державі боргового тягаря тощо. Порівняно з наведеним подібний зміст можливий і при лобюванні

інтересів певних груп під час прийняття окремих законів фінскального призначення, адже вони мають безпосередній вплив на складові фінансової безпеки, зокрема бюджетну та податкову, на чому наголошують і зарубіжні вчені Ф. Хайдер і О. Люнгавіст [17].

За проведеними оцінками, встановлено, що відношення дефіциту державного бюджету до ВВП і безпосередньо приріст ВВП є більш рівномірними (рис. 4).

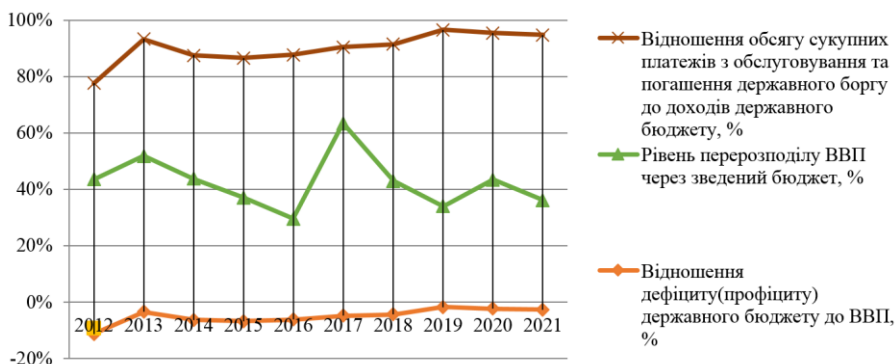

Рис. 4. Вплив бюджетних чинників на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 18].

За досліджуваний період (2012–2021 рр.) Державний бюджет України був постійно дефіцитним, причому навіть на тій стадії, коли мав місце додатний приріст ВВП. Відтак — обсяг ВВП України ілюструє масштаб і потенціал фінансової системи держави. Тут лише зауважимо, що всі аналізовані показники мають єдину методичну основу й наведені у відсотках до ВВП, що забезпечує їх порівнянність.

Якісна оцінка впливу валютних та грошово-кредитних чинників на індикатори фінансової безпеки України наведено на рис. 5–6.

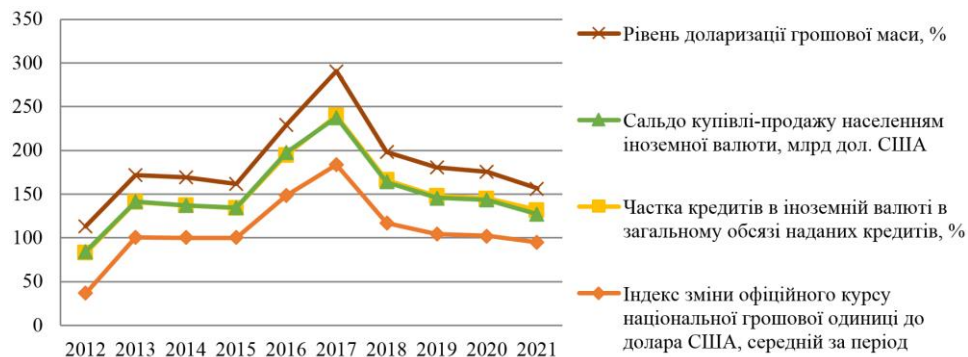

Рис. 5. Вплив валютних чинників на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 19; 20].

Одним із вагомих індикаторів є рівень доларизації грошової маси. Оцінюючи в цьому контексті світову фінансову безпеку, варто відзначити, що в глобальному економічному просторі відсутні фінансові системи, засновані на обов'язкових для всіх країн законах чи угодах. Грошові ресурси, що використовують на сьогодні у глобальних масштабах, такі як: долар США або британський фунт стерлінгів, — юридично є суто національними коштами, міжнародний статус яких не був закріплений міжнародними конвенціями. Це спричиняє певні проблеми. Так, рівень доларизації грошової маси унеможливорює пряме реальне визначення загальної грошової маси в обігу на певному відрізку часу та суттєво обмежує інструменти її регулювання.

Відсутність міжнародних угод у сфері використання національних валют як світових грошей призводить до того, що держави-резиденти світових валют не мають перед світовою спільнотою жодних зафіксованих на рівні договору зобов'язань. Ці держави можуть діяти у фінансовій сфері, керуючись лише власними інтересами, а наслідки, спричинені цими діями для інших країн, можуть не враховуватися. Втім, зняття захисту з нерезидентних грошей (використовуються як світові) може мати серйозні наслідки для національного й міжнародного грошового обігу. Тому світова фінансова безпека вимагає на сучасному етапі створення країнами спеціальних банківських резервів світових валют.

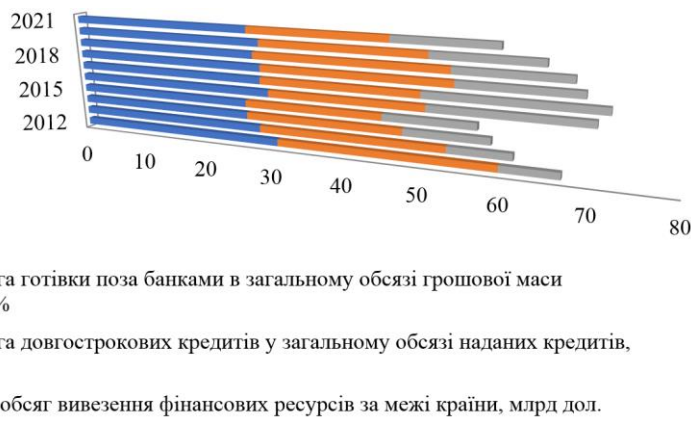

Рис. 6. Вплив грошово-кредитних чинників на фінансову безпеку України у 2012–2021 рр., %

Примітка: побудовано за даними [9; 11; 12; 13].

Таким чином, з позицій формування основ фінансової безпеки та орієнтирів стратегічного розвитку країни, необхідною є розбудова абсолютизованої концептуальної структури фінансових потоків, яку в динамічному періоді подій необхідно розцінювати як результат цілком реальних розрахункових процесів.

На завершальному етапі дослідження розрахуємо інтегрований рівень фінансової безпеки з використанням субіндексів як допоміжних індексів (показників). Під інтегрованим рівнем фінансової безпеки тут розуміється сукупність індексів (показників), що мають прямий і непрямий вплив на загальний рівень фінансової безпеки. Узагальнену динаміку оцінок субіндексів макрофінансових чинників та їхній вплив на інтегрований рівень фінансової безпеки України за період 2012–2021 рр. зобразимо на рис. 7.

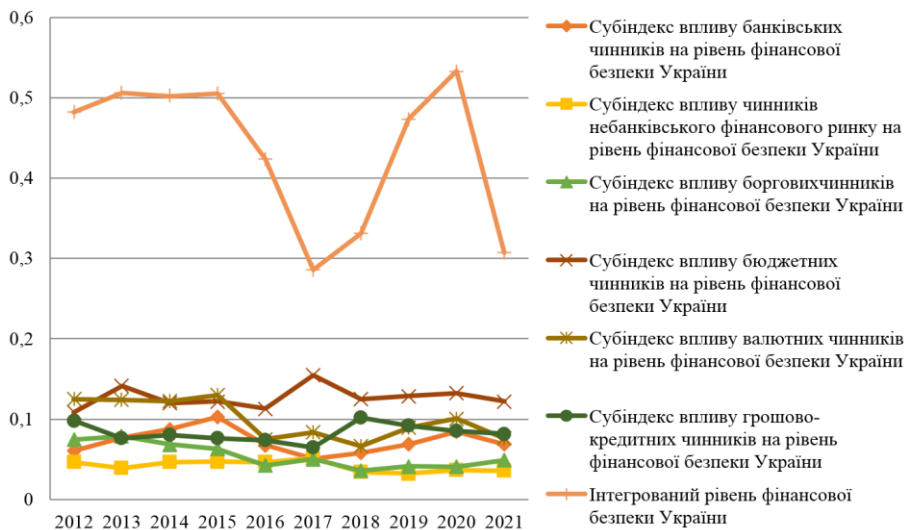

Рис. 7. Інтегрований рівень фінансової безпеки України за сукупністю субіндексів макрофінансових чинників за 2012–2021 рр., %

Примітка: розраховано авторами.

Цілком закономірним є формування динаміки інтегрованого рівня фінансової безпеки України в межах двох інтервалів — небезпечного і незадовільного. «Плато» періоду 2012–2015 рр. мало врівноважене зростання субіндексу банківських чинників при траєкторії спадної динаміки субіндексу боргових чинників. Подолати загрозливі наслідки в 2016–2017 рр. вдалось лише в 2019–2020 рр., але стабільного відновлення не відбулося.

Падіння інтегрованого рівня фінансової безпеки України у 2021 році стало наслідком кумулятивного ефекту від різкого зменшення субіндексів банківських та валютних чинників на тлі чотирирічної спадної динаміки субіндексу грошово-кредитних чинників. Таким чином, в кінці 2021 році інтегральний рівень фінансової безпеки України зупинився в небезпечному інтервалі на рівні 2015 року.

Модель піраміди (інтегрованого рівня) фінансової безпеки, що виникає при борговому покритті дефіциту бюджету, формує агреговану динамічну модель фінансових потоків у загальній фінансовій системі держави, яка включає лише ті потоки, які безпосередньо і найбільше впливають на

фінансову стабільність. У контексті орієнтирів стратегічного розвитку, функціональну піраміду фінансової безпеки необхідно розглядати як складову боргових, бюджетних, грошово-кредитних та валютних чинників безпеки, які можуть стабілізувати та збалансовувати фінансову систему країни доти, поки валютні нагромадження будуть збільшуватись на банківських рахунках та забезпечувати наповнення бюджету податковими надходженнями від банківського та небанківського сегменту фінансового ринку. Модель показує реалістичнішу динаміку зростання потоку валютного нагромадження на міжбанківському ринку та формування вхідних фінансових потоків для їх перерозподілу на покриття бюджетного дефіциту щодо динамічних валютних коливань між відсотками по кредитах та депозитах, які порівнюються із прогностичними показниками.

Часткове обмеження чинників випадковості настання бюджетного дефіциту у піраміду фінансової безпеки валютного нагромадження через підвищення рівня доларизації грошової маси дозволить спрямувати вектор фінансових потоків для майбутніх відшкодувань та реструктуризації боргових зобов'язань за зовнішнім боргом України, конвертуючи одні фінансові інструменти в інші на міжбанківському ринку валютних запозичень для стабілізації рівня фінансової безпеки країни.

Таким чином, вивчення та аналіз макроекономічних чинників у взаємозв'язку із розрахованими результативними значеннями індикаторів дозволили встановити їх вплив на фінансову безпеку держави загалом та окремі складові фінансового сектору. Встановлено, що в банківському секторі значний вплив на рівень фінансової безпеки здійснює частка протермінованої заборгованості за кредитами, яку пропонується привести у відповідність за рахунок регуляторної політики, передбачивши посилення інструментів гарантій за позиками.

Важливим індикатором на страховому ринку визначено рівень проникнення страхування, що має спадну динаміку та залежить від впливу обсягів страхових премій і ВВП, тому особливого значення набуває фінансовий моніторинг для їх підтримки на рівні порогового значення при розрахунку такого індикатора фінансової безпеки.

Боргові та бюджетні чинники як взаємопов'язані та достатньо впливові фактори на зміну індикаторів бюджетної та боргової безпеки є не лише результатом, але й в окремих випадках суб'єктивним фактором, що спричиняє борговий тягар, на який доцільно впливати за допомогою адміністративних методів, масштабу і потенціалу фінансової системи держави.

Вагомими індикаторами фінансової безпеки держави є рівень доларизації грошової маси та частка готівки поза банками, що не сприяє визначенню загальної грошової маси в обігу та обмежує інструменти регулювання з можливістю впливу макроекономічних чинників. Тож, з урахуванням вимог світової фінансової безпеки, доцільним є створення та дотримання спеціальних банківських резервів світових валют і розбудова абсолютизованої концептуальної структури фінансових потоків.

Визначення динаміки інтегрованого рівня фінансової безпеки держави показало врівноважене зростання субіндексу банківських чинників

при траєкторії спадної динаміки боргових факторів з виникненням загрозливих наслідків на проміжній стадії дослідження та їх подолання без стабільного відновлення в кінці досліджуваного періоду. Такий вплив макроекономічних чинників спричиняє кумулятивний ефект і свідчить про небезпечний рівень фінансової безпеки в окремих досліджуваних роках. У контексті орієнтирів стратегічного розвитку запропоновано модель розрахунку (інтегрованого рівня фінансової безпеки) та функціональну піраміду фінансової безпеки як складову боргових, бюджетних, грошово-кредитних та валютних чинників безпеки, які можуть стабілізувати та збалансувати фінансову систему країни.

Список використаних джерел

1. Ревак І. О. Суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки є основними складовими фінансової безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 54–57. URL: <https://bit.ly/3qsp713>.
2. Сніщенко Р. Г. Основні аспекти забезпечення фінансової безпеки держави як регулятора фінансового ринку. *Економіка і держава*. 2017. № 11. С. 34–38.
3. Полторац А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с. URL: <https://bit.ly/3CcfHMMW>.
4. Кузьмінська О. Сутність фінансової безпеки як об'єкта аналізу. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 4 (73). С. 184–192.
5. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 3 (72). С. 141–155.
6. Trusova N. V., Prystemskyi O. S., Hryvkivska O. V., Sakun A. Zh., Kurylov Yu. Y. *Modeling of system factors of financial security of agricultural enterprises of Ukraine. Regional Science Inquiry*. 2021. № 13 (1). P. 169–182.
7. Юрків Н. Я. Регіональні чинники фінансової безпеки реального сектору економіки. *Фінанси України*. 2011. № 12. С. 99–109.
8. Виговська Н., Полчанов А., Фролов С., Козьменко Ю. Ефект трансформації фінансового потенціалу країни під час постконфліктної реконструкції. *Державні та муніципальні фінанси*. 2018. 7 (3). С. 15–25.
9. Melnyk L. V., Gudz I. F., Synchak V. P., Makarenko Yu. P., Duma V. L. Financial Security and Guidelines of the Strategic Development of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022. 20. P. 1264–1277.
10. Синчак В. П. Публічна політика фіскальної служби як чинник зміцнення національної безпеки в бюджетній сфері. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3–4 (67–68). С. 295–312.
11. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/3J0bNdU>.
12. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/3IYYpad>.
13. Огляд депозитних корпорацій. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/3OVBIHs>.
14. Зовнішній борг. *Державна служба статистики України*. URL: <https://bit.ly/3NcqrJI>.
15. Валовий зовнішній борг України. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://bit.ly/3oLwrb1>.
16. Дохідність ОВДП на первинному ринку. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/3CeLMUp>.

17. Heidera F., Ljungavist A. As certain as debt and taxes: Estimating the tax sensitivity of leverage from state tax changes. *Tax compliance depends on voice of taxpayers*. 2015. № 11 8(3). Pp. 684–712.
18. Показники виконання Державного бюджету України. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://bit.ly/3OXFHn6>.
19. Валютний ринок. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/3Cс6a8T>.
20. Валютний курс. *Національний банк України*. URL: <https://bit.ly/45IRewB>.

Надійшла до редакції 25.03.2023
Рекомендовано до друку 24.04.2023

Viktor P. SYNCHAK

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

Leonid V. MELNYK

(National University of Water Management and Environmental Engineering)

Impact Of Macroeconomic Factors On The Financial Security Of Ukraine

The article examines the special conditions of the influence of macroeconomic factors on the country's financial security with guidelines for the stabilization of the development of the financial system of Ukraine. Directions for assessing qualitative changes in macroeconomic factors while maintaining stable rates of reproduction of financial flows and possible measures for self-determination of national interests in conditions of external influences have been grounded. A methodology has been developed and a simulation-analytical model of stabilization of financial security has been substantiated, based on the established functional relationships between macroeconomic factors, which, based on the interaction of identifiers of threatening «symptoms» of financial system imbalance, determine the country's development guidelines. Static approach is used to determine the threatening symptoms of the financial system, which are under the influence of crisis situations, and are investigated using dynamic methods. It has been proven that the financial system, based on the elements of the institutional infrastructure and typical strategies of financial operations of economic entities, has a constructive, destructive and neutral nature of spreading to the model orientations of their development and requires the study of micro- and macro-factors of financial security, taking into account the interests of all participants of this system. The connection between macroeconomic factors and signs of the country's financial security is substantiated. Different level system indicators of financial security are singled out, which allow analysing chaotic mass phenomena in the country's financial system. Identifiers of typical macroeconomic factors influencing the level of financial security of the country with the orientation to the development strategy are presented. In a discrete period, the influence of factors of the banking and non-banking spheres of the financial market, debt, budget, currency and monetary credit spheres on the financial security of Ukraine have been analysed. The integrated level of financial security of Ukraine has been determined based on the set of sub-indices of macroeconomic factors. A model of the actual and forecast volume of currency accumulations in the pyramid of financial security of Ukraine has been presented, which represents a balanced financial system based on the movement of financial flows, to cover the budget deficit and strategic development of the country.

Keywords: *financial security, banking sphere, budgetary sphere, non-banking financial market, currency market, monetary sphere.*